

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
חיים סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ו ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 904

מסכת בבא קמא ק"י - קט"ז ♦ אהלות ז', ב' - ז', ג'

בס"ד, ט"ו אלול תשע"ו

השבוע בגליון

- ♦ נטילת כספי מיסים שנגבו שלא כדין
- ♦ מתי מזמינים חתן לדין תורה?
- ♦ כתר תורה שנשדד על ידי הנאצים
- ♦ מנהג להחזיר חפצים גזולים ואבודים
- ♦ האם עני חייב להחזיר חפץ לעשיר?

- ♦ "חוק הגנת הדייר" בראי ההלכה
- ♦ "דינא דמלכותא דינא" - מדאורייתא או מדרבנן
- ♦ לאיזו מלכות יש לציית?
- ♦ מתי מותר ללבוש בגדי שעטנז
- ♦ בוכת עץ למדידת חליפות

דבר העורך

נמל פרטי

המשימה שניצבה בפניו היתה כבירה. רבים היו מגדירים אותה: "בלתי מעשית לחלוטין".

היה זה לפני כמאה וארבעים שנה.

הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל, שינה את החלטתו הראשונה להסתתר מפני העם - לשם כך הספיק לשנן מסכתות רבות בעל-פה כדי שגם בהקלעו למקומות פומביים יוכל להמשיך לשקוד בלא שיביחיו בדבר, ואף מספרים כי עמד לקבל משרת פנקסן - והחליט כי שומה עליו לפעול ולזכות את הרבים עד כמה שידו מגעת. מני אז הוא נדד עד סוף חייו בקהילות רבות. סופו בפרוץ ותחילתו ברוסיה, ובתווך הוא עבר בגרמניה ובמקומות נוספים. בכשרון נאוומו הנדיר ובקולו חוצב הלהבות, היה רבי ישראל מטיף לקהל תוכחה ומוסר ומקרב נפשות ישראל לאביהם שבשמים.

בשנת תר"ך הוא עישה נפשות ליהדות בעיר ממל. **כאשר** עזב את המקום יצא לבניו שם של אבני מעלה בעלי דעת, אך מה היה מצבם כאשר הגיע לעירם? נורא ואיום! הריפורמה איכלה כל חלקה טובה, ההתבוללות פשתה ורבה, חנויות היהודים ובתי מסחרם, שברובם היו קשורים עם הנמל שבעירם, היו פתוחים בשבת כביים חול, ודווקא משום כך פנה רבי ישראל למקום זה כדי להציל עם-רב.

כיצד פועלים?

רושמי קורות הימים ההם מספרים את המעשה הבא:

כאשר בא רבי ישראל בפעם הראשונה לבית הכנסת וביקש לדבר על עניין השבת, הוא שאל אם בבית הכנסת נמצאים גם יהודים ממקומות אחרים. כשהשיבוהו בחיוב הוא חזר בו ונמנע מלשאת את דבריו. נאוומו היה מיועד לאזניים ממליות בלבד, ללב המסוגל לפתוח חנות בשבת, ולא ליהודים הבאים ממקומות שמורים יותר. בפעם הבאה הוא בירר כי רק יהודי המקום ישוה בבית הכנסת, ויעל על הדוכן וישכנעם במתק לשונו על נועם השבת, אורה וזיווה, שכרה ויוקרתה, עד שכל השומעים השתכנעו כי "לטפל במטעני הנמל בשבת - מוכרחים. אין ברירה! אך כתיבת פרטי הפריקה אינה הכרחית בעיצומה של השבת...". נמנו וקיבלו על עצמם. פורקים אך לא כותבים.

◀

דף קיג/א דינא דמלכותא דינא

"חוק הגנת הדייר" בראי ההלכה

לאחר מלחמת העולם הראשונה נוצרה אנדרלמוסיה רבתי באירופה, כאשר משפחות רבות נותרו ללא קורת גג. השלטונות נדרשו לפתור את מצוקתן במהירות מרבית, ובעקבות כך במדינות רבות בעולם חוקקו את "חוק הגנת הדייר". לפי חוק זה הוגבלו דמי השכירות אשר בעל הנכס רשאי לגבות מדייריו, והוא אף אינו רשאי לפנותם מהמבנה כל עוד הם ממלאים את חובתם. חוק זה, המסדיר את היחסים בין השוכר לבעל הנכס הוא נדיר, משום שבמהותו הוא מהווה התערבות השלטונות בזכות הקניין של אדם על רכושו הפרטי.

דיו רב ניגר על ידי גדולי הפוסקים, אשר נדרשו להביע את דעתם, אם שוכר יהודי רשאי לחייב את בעל הדירה המושכרת לו לנהוג לפי חוק זה, או שמא רשאי המשכיר לטעון, כי חוקי התורה בלבד הם המחייבים אותו, ואין הוא מחוייב להשכיר את הנכס בניגוד לרצונו. למעשה, שאלה זו נוגעת בכלל המוזכר בסוגייתנו, ש"דינא דמלכותא דינא", ואשר לפיו על האוכלוסייה לציית לחוקי המלכות שבחסותה הם מתגוררים, וכן נפסק להלכה (ח"מ סי' שס"ט סעי' ב' ד' ח' וט').

"דינא דמלכותא דינא" - מדאורייתא או מדרבנן: הראשונים (תרומת הדשן סי' שמ"א, רשב"ם ב"ב נה/א, תשב"ץ ח"א סי' קנ"ח) מבארים, שעיקרו של דין זה הוא, שבני אדם הקובעים את מקום מגוריהם תחת חסות מלכות מסוימת, מקבלים עליהם את דיניה. לדעת רוב הפוסקים (אבני מילואים סימן כ"ח שו"ת חת"ס יו"ד סימן שי"ד, דבר אברהם ח"א ס"א, שו"ת בני ציון ח"ב סי' מ"ו), למעט דעתו של הבית שמואל (אה"ע סי' כ"ח ס"ק ג'), דין זה הוא מדאורייתא. אלא שבנוגע לקביעת הגדרים הקובעים אלו חוקים נכללים ב"דינא דמלכותא דינא" ואלו חוקים אינם נכללים בדין זה, רבו הדעות, והפוסקים זנים בכל מקרה לגופו, כלהלן.

לאיזו מלכות יש לציית? מאחר ש"דינא דמלכותא דינא" פירושו חובת הציות של נתניי הממלכה לחוקי המלך המקומי, כתב הרמב"ם (הל' גזילה ואבידה פ"ה הל' י"ח) שחובה לציית לחוקיו של מלך רק אם מטבעותיו נפוצות באותן ארצות שבהן הוא חוקק חוקים. אם לא כן אין הוא נחשב כמלך אלא כגזלן וכליטטים וכמובן שחוקיו אינם חוקים, שהרי בני המדינה לא קיבלו אותו עליהם.

החוקים הנכללים ב"דינא דמלכותא דינא": ראשית יש לציין, כי חוקים בלתי הגיוניים אשר המלך חקק בשרירות ליבו, אינם נכללים ב"דינא דמלכותא דינא", כאמור בסוגייתנו. לגבי החוקים הרגילים שחוקק המלך יש כמה דעות בראשונים לאלו מהם חובה לציית (עי' רמ"א חו"מ סי' שס"ט סעי' ח'): א. רק לחוקים הנוגעים למיסים ולארנונה על קרקעות בלבד. ב. לכל חוק שנחקק לטובת המלך בלבד. ג. לכל החוקים, הן לאלו הנוגעים לטובת המלך והן לאלו המתייחסים לטובת הציבור.

הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת אגרות משה חו"מ ח"ב סי' ס"ב) מסכם את גדריה של הלכה זו, כי יש לציית לחוקים שנועדו להשלטת סדר ציבורי ולמניעת אנרכיה שעלולה להוביל לתופעות שאינן רצויות בשלטון תקין, שהרי כאמור, המתגורר תחת מלכות מקבל עליו את חוקיה. לעומת זאת, יש חוקים שאינם נכללים ב"דינא דמלכותא דינא", כגון, חוקים הנוגעים

לעילוי נשמת

מרת **טויבא ברמן** ע"ה ב"ר אלעזר מאיר ז"ל

נלב"ע ט"ו אלול תשמ"ט **תנצב"ה**

הנוצחה ע"י ידידנו הר"ר **יעקב (ז'ק) ברמן** ומשפ' שיחי

לדיני ירושה, שכן, אין להגדירם כמי שבאים למנוע אי סדר ציבורי נרחב, שהרי רבים מחלקים את ממונם כראות עיניהם, ובנוסף לכך, בזמן נתון אין מספר כה רב של ירושות אשר אנשים רבים ניצים בעטיין עד כדי חשש לערעור הסדר הציבורי, וממילא, אין חוק זה נובע מרצון לשמירה על הנהגת השלטון והארץ.

כאשר הועלה "חוק הגנת הדייר" על שולחן הפוסקים הם קבעו כי הוא נחקק לטובת הציבור בלבד ולא לטובת השלטון. לפיכך, החובה לציית לו תלויה במחלוקת הנזכרת, האם יש לציית רק לחוקים שנחקקו לטובת המלך או גם לאלו שנחקקו לטובת הציבור. ומאחר שההכרעה בנושא אינה ברורה, רבו הדעות בשאלה זו (שו"ת אמרי יושר חלק ב' ס' קנ"ב אות ב' להגאון ר"מ אריק, שו"ת חבצלת השרון חו"מ ס' ח' ובמהד"ת ס' פ"ו, שו"ת דובב מישרים ס' ע"ו, מנחת יצחק ח"ב ס' פ"ו, שו"ת ציץ אליעזר ח"י ס' נ"ב, ועוד).

טענה מעניינת, המערערת את יסודות הצדק וההגיונות עליהם מושגת החוק, העלה בעל שו"ת חבצלת השרון (חו"מ ס' ח' ובמהד"ת ס' פ"ו). לדבריו "חוק הגנת הדייר" סייע לאלו שהתגררו בדירות שכורות בזמן תחולת החוק. מאידך, הורעו תנאי השכירות של אלו שביקשו לשכור דירות לאחר מכן, מחמת חששם של בעלי הדירות שהחוק הגביל את זכויותיהם. לפיכך, יש לפקפק בעצם הגדרתו של החוק כמי שמטיב עם הציבור. הוא גם מוסיף וטוען, שהעיקרון הבסיסי של חוק זה הוכתב על ידי אנשים בעלי דעות קומוניסטיות, סוציאליסטיות בהשקפתם, שרצו להשליט על ידי חוק זה את חלוקת הממון והנכסים באופן שווה בין כל בני האדם, גם על ידי נטילתם מבעליהם בכוח הזרוע, השקפה המנוגדת, כמובן, לדעת התורה.

דף ק"ג/א לא ילבש אדם כלאים

מתי מותר ללבוש בגדי שעטנז

בסוגייתנו מבואר שאין ללבוש בגד שעטנז, גם אם כוונת הלוש היא להימנע על ידי כך מתשלום מכס על הבגד [כאשר המכס נגבה שלא כדין], וכן פוסק הרמב"ם (הל' כלאים פ"ה הל' י"ח). אלא שנחלקו הפוסקים בדבר הגדרתה המדוייקת של הלבישה אותה אסר הרמב"ם (עי' ש"ך בשו"ע יו"ד ס' ש"א ס"ק ח').

יש הסוברים כי לעולם אסור לאדם להעלות על גופו בגד שעטנז. אולם לדעת פוסקים אחרים, דווקא לבישה לשם לבישה היא האסורה, וכגון: העובר בתחנת מכס, שאינה גובה מס על בגדים שאדם לובש על גופו, אינו רשאי ללבוש את בגד השעטנז כדי להיפטור מן המכס, שהרי כוונתו היא "ללבוש" את הבגד מאחר שזוהי הדרך שבה הוא ייפטר ממכס, ופעולת הלבישה הכרחית עבורו. אולם, אם כוונתו היא להעלים את הבגד מעיני המוכס, אין הדבר אסור שהרי אין כוונתו ללבישה, משום שאפשר להעלים את הבגד מעיני המוכס גם באפנים אחרים, וממילא אין הלבישה נחשבת כהכרחית עבור הפעולה שברצונו לבצע.

לבישה שאינה הכרחית, מותרת: הט"ז (שם, ס"ק ז) מכריע כדעת המקילים, ולכן, מוכר בגדים שמהלך ברחובות, רשאי לעטות על גופו בגד שעטנז, משום שמטרתו היא להציג את ארכו של הבגד ואת רחבו בפני הציבור, ופעולה זו אפשר לעשות גם על ידי החזקת הבגד בידיים, ומשום כך מותר הדבר.

מדידת בגד כאשר יש לגבי חשש שעטנז: הפוסקים דנים אם המבקש לקנות בגד שעדיין לא נבדק אם יש בו שעטנז, רשאי ללבושו כדי לבדוק את מידותיו. לכאורה, אף שנפסק שהמוכר בגדי שעטנז רשאי ללבושם, משום שאינו זקוק לפעולת הלבישה, אין הדבר כן לגבי קונה, שאינו זקוק לבדוק את אורכו ורוחבו של הבגד בלבד, אלא הוא גם מבקש למדוד את מידותיו אכן תואמות בדיוק את גופו (מנחת יצחק ח"ד ס' ט"ו), ואדם הלוש בגד אשר יש בו שעטנז מתוך כוונת לבישה, עובר על איסור מן התורה.

נובת עץ למדידת חליפות: אולם, הגאון רבי מרדכי יעקב ברייש זצ"ל (חלקת יעקב שו"ת יו"ד סי' ק"ע) כתב, כי אין למחות ביד המקילים, תוך שהוא מעלה סברה מעניינת. לדבריו, מאחר שבימינו קיימות בובות עץ שנועדו להצגת בגדים, שוב אין פעולת הלבישה של הקונה הכרחית ביותר, שהרי הוא יכול להניח את הבגד על בובת עץ התואמת את מידותיו פחות או יותר, כדי לבדוק אם הבגד מתאים לו, ושוב אין פעולת הלבישה נחשבת כהכרחית לצורך מדידת הבגד.

דף ק"ג/א אין פורטין לא מתיבת המוכסין

נטילת כספי מיסים שנגבו שלא כדין

בסוגייתנו מבואר, שהממון הנמצא בקופת המוכסים, שגובים מסים שלא כדין, הוא בחזקת ממון גזול, ועל כן אין ליטול משם ממון. אמנם, חז"ל לא הגבילו נטילה מקופה זו כאשר אי הנטילה תגרום הפסד, כגון: אדם שהמוכסים נטלו את חמורו, וב"טוב ליבם" הם מבקשים לתת לו במקומו חפץ אחר, רשאי הוא ליטלו בשני תנאים, כפי שכתב הרמב"ם (הל' גזילה ואבידה פ"ה הל' י'):

כחלוף זמן שב ודרש באותו בית כנסת, היו אלה כבר יהודים עם טעם-מה של שבת, שהרי סוף-סוף זכורה ומנעו מפעולת כתיבה למענה... הפעם הוסיף רבי ישראל לדבר על לבם, אמר את שאמר עד שהסכימו הכל כי אמנם פעילות הנמל חשובה, והכרחי לפרוק את הסחורות מאניות המטען החונות בנמל, אך טעניתן בסחורה חדשה אינה בלתי ניתנת לדחייה. נמנו וקיבלו על עצמם: פורקים אך אין טוענים...

טעם השבת לחלל עמוק יותר לליבותיהם. בפעם הבאה שרבי ישראל דיבר בפניהם הם הסכימו כי גם את פריקת המטענים אפשר לדחות עד צאת השבת. כך השפיע עליהם צעד אחר צעד עד שיצא שםם כיראים ושלמים ואף בעלי דעת.

★ ★ ★

כל אחד והנמל שלו.

לחולל מהפכת-רבים מעין זו יכול רק מנהיג בעל חזון. להפעיל את הצעדים שבהם נקט, יכול רק בעל הלכה ופוסק.

לחולל מהפכת-יחיד מעין זו יכול כל מי שיש לו חזון לגבי עצמו, ולמי אין? בשלהי השנה מהרהר כל אדם בלבו מה הספיק עד-כה, ואם יוסיף לו ה' שנות חיים מה ברצונו להספיק. לפעמים אדם מוצא כי ציפיותיו מעצמו בסיכום השנה הקודמת - לא התממשו, אפשר מפני שהיו מעמיסות עליו נטל כבד וגדול שיצר בקרבו חשש גדול מדי מכדי להתמודד עמו בפעם אחת.

במה דברים אמורים?

במהלך השנים רבני מאורות הדף היומי נפגשו באנשים רבים בקהילות שונות, אשר סיפרו כי תהליך הצטרפותם לקבוצת עיתים לתורה מידי יום ביומו, היה איטי ודווקא משום כך הוא צלח. אם יש מי שרוצה אך מיוחד להחליט כי מהיום ואילך ישתתף בכל יום בשיעור תורה - אל ייתן! החפץ באמת לטעום ממעין החיים, מוזמן להצטרף לשיעורים הדף היומי ולבקר בהם אחת לשבועיים, או אחת לשבוע, רק זאת יקבל על עצמו - קביעות! יקפיד על אותו יום שבו החליט לקבוע עיתים לתורה, כאילו היה פגישה עסקית שביטולה עלול להיות החמצת-חיים. רבים התחילו כך במסגרת הדף היומי ונהגם זה היה עבורם גשר הזהב לחיי תורה.

להצטרפות לשיעורים בכל רחבי הארץ, הנך מוזמן לפנות למוקד הארצי של מאורות הדף היומי: 03-5775333 שנה טובה.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93. דוא"ר: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף ק"ב ברית מלח

הכהונה כמלח

עשרים וארבע מתנות כהונה ניתנו לאהרן הכהן ולבניו, כפי שכתוב (במדבר יח/ט) "ברית מלח עולם היא לפני ה' לך ולזרעך איתך".

הנצי"ב בספרו העמק דבר מסביר שהכהונה נמשלה למלח דווקא, כי כשם שהיודע לכוון את מידת המלח שיש לשים בתבשיל, מיטיב את המאכל, וזה המשתמש בו יותר מן הצורך הרי הוא מקדיח את תבשילו, כך גם היודע להתשתמש בקדושת הכהונה כראוי תועלתו מרובה וזכותו גדולה, אך זה המשתמש בה שלא כראוי הרי זה משחית את הנפש.

דף קיא/ב אמר רבא, כי שכיבנא ר' אושעיא נפיק לוותי

ביקורו של רש"י בקראקא

הגמרא בסוגיינתו מספרת שרבא אמר, כי מאחר שהוא נוהג לתרץ ולהסביר את דברי רבו רבי אושעיא, בטוח הוא שלאחר מותו ייצא רבו לקראתו כדי לקבל את פניו.

הגאון רבי יהושע ב"ר יוסף מקראקא, שהיה רבו של הר"ש, חיבר ספר מיוחד העוסק ביישוב קושיות בעל התוספות על דברי רש"י, ואף קראו בשם מגיני שלמה על שם הגנתו על דברי רש"י. בהקדמה לספר זה מביא נכדו, כי רש"י התגלה אל סבו ואמר לו: "אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא. בשביל שאתה מציל אותי מפני האריות והכפירים, גיבורים חריפים בעלי תוספות ז"ל, אתיא לקבלך [אצא לקראתך] לעולם הבא עם כל תלמידי".

ואמנם, כך היה. סמוך לפטירתו, כאשר גדולי קראקא סבבו את מיטתו, פנה אליהם רבי יהושע ואמר: "פנו מקום, שרבינו מאור עינינו רבינו שלמה יצחקי בא אלי וכל קדושי עמו, וקיבלני בשמחה להראות לי דרך החיים באשר עמדתי לימינו תמיד לתרץ קושיות התוספות" (החיד"א, בספרו שם הגדולים).

א. שהנוטל אינו יודע בוודאות שהחפץ גזול. ב. שאין הוא יודע באופן מוחלט שהבעלים לא התייאשו מהחפץ (עיי ערוך השולחן ס"ט סעי' ט', ובשו"ע ונו"כ).

מאז גלות עם ישראל מארצו, היה גורלן של קהילות יהודיות רבות נתון בידי מושלים ערלי לב, שנהגו ביהודים ובממונם ככל העולה על רוחם, ופעמים רבות הם גבו כספים מהיהודים ללא כל הצדקה. עקב כך התעוררה השאלה באלו מקרים אסור ליהודי ליטול ממון מקופת שלטון כזה, שקופתו היא בחזקת גזילה.

שאלה זו התעוררה גם באחת מקהילות הונגריה, כאשר פרצה שריפה, שכילתה מספר בניינים שהיו בבעלותו של יהודי אמיד. השלטון המקומי ניצל את המצב והודיע לבעל הקרקע שלא לבנות מאומה על המגרשים הפנויים, כיון שמעתה מיועדים הם לצרכי הציבור. בעל הקרקע תבע, כמובן, פיצוי בגין הקרקע שהופקעה מרשותו, והשלטונות, מצידם, הטילו על היהודים מס למימון הפיצוי הנדרש, מאחר שלטענתם היהודים הם אלו שיהנו מהשטח הציבורי, בעוד שלמעשה מספר מועט של יהודים התגוררו באיזור זה.

לאחר שהשלטון העביר את סכום הפיצויים לידי בעל המגרשים, תבעו ממנו בני הקהילה להשיב את כספם, שהרי בסוגיינתו מבואר שאם המוכסים נתנו לאדם חפץ מסויים במקום זה שנטלו ממנו, חייב הלה להחזירו לבעליו, וממילא, גם במקרה זה שהשלטונות נטלו את הקרקע ונתנו תמורתה את הכסף שנגבה מהיהודים, עליו להשיב להם את כספם.

אולם, בעל ערך שי (סי' קס"ב ס"א) הכריע, שבעל המגרשים אינו חייב להשיב ליהודים את הכסף, כל עוד אין וודאות ברורה שהמטבעות שברשותו הן אלו שנגבו מן היהודים. ורק כאשר יודע בוודאות כי המטבעות ששלשלו לידי השלטונות, הן אותן המטבעות שנאספו מן היהודים, הוא יהיה חייב להשיבן לבעליהן.

דף קיג/ב לא יהיבין זמנא

מתי מזמינים חתן לדין תורה?

בסוגיינתו מבואר, שבחודש ניסן ובחודש תשרי אין בית הדין מזמן לדין תורה אדם המתגורר מחוץ לעיר (רמ"ה בטור חו"מ סי' ה'). בטעם הדבר נחלקו הראשונים. לדעת רש"י (ד"ה לא יהיבין) מאחר שבני האדם עסוקים בבציר ובקציר בתקופות אלו, אין לפגוע בפרנסתם [בעל תרומת הדשן (ח"ב סי' ר"ז) כתב, שטעמו של רש"י מתייחס לתקופות בהן העם עוסק בחקלאות]. לעומת זאת, כתב הרמב"ם (הל' סנהדרין פ' כ"ה הל' ט') שטעם התקנה הוא משום שהעם טרודים בתקופות אלו בהכנות לחגים הממשמשים ובאים, ואין לפגוע בהכנות אלו. להלכה הוכרע כטעמו של הרמב"ם (טור חו"מ סי' ה' וש"ך ס"ק ג').

ההבדל בין שני הטעמים יבוא לידי ביטוי, כאשר נדון האם בית הדין רשאי לקבוע מועד לדין תורה לאחר חג הפסח. לכאורה, לדעת רש"י, כל עוד בני האדם עסוקים בפעולת הקציר, אין להטריחם לדין תורה, ופעולות אלו גם נמשכות לאחר החג. אולם, לדעת הרמב"ם ניתן להזמין, שהרי טרדות החג חלפו עברו להם (ים של שלמה ב"ק פ"י סי' י"ז, ש"ך חו"מ סי' ה' ס"ק ג'). אולם, בעל פתחי תשובה (סי' ה' ס"ק ד') מביא את דעת בעל גידולי תרומה, כי גם לדעת הרמב"ם אין לקבוע דין תורה לאחר חג הפסח, משום שבשבוע זה בני האדם מטפלים בהצנעת כלי החג, וכמו כן הם עסוקים בהדבקת פער העבודה שלא הספיקו לעשות בימי החג.

מהלכה זו הסיק בעל הכנסת הגדולה (חו"מ סי' ה' בהג' לבי"א אות ב') שאין להזמין לדין תורה כל אדם שטרוד מאד בענייניו. לפיכך, חתן שעוסק בהכנות לשמחת כלולותיו, נחשב כאדם עסוק, שאין להטריחו ולזמנו לדין תורה בתקופה זו.

מהו הזמן שיש להותיר לחתן? לדעת בעל כנסת הגדולה אין מזמינים את החתן בשבוע שלפני נישואיו, בשבוע הנישואין ובשבוע שלאחר מכן. אולם, בעל שבות יעקב (שו"ת ח"א סי' קל"ט) סבור, כי די לחתן בתקופה קצרה יותר כדי לסדר את ענייניו. שהרי דווקא בתקופת החגים שהכל עסוקים בה, אין האחד יכול להסתייע בחבירו, אך החתן יכול להסתייע בחביריו ובידידיו, ולכן, על בית הדין לבדוק כל מקרה לגופו. התומים (שם) דן גם הוא בנושא זה, וכתב, שאין מזמינים את החתן לדין תורה, לא בשלשת הימים שלפני נישואיו ולא בשבעת ימי המשחה. לגבי בעל ברית כתב הפתחי תשובה (שם) שאין להטריחו לדין תורה בשמונת הימים שעד המילה וביום שלאחר הברית.

דף קיד/א המציל מן הנהר

כתר תורה שנשדד על ידי הנאצים

יהודי ניצול שואה סייר בתצוגת כלי קודש בהר ציון בירושלים, ולפתע נדמה היה לו כי הוא מבחין בפריט המוכר לו עד מאד. לתדהמתו הרבה התברר לו כי לפניו כתר תורה עשוי כסף, שהיה שייך לו בעת שהתגורר בעיר מקוב שבהונגריה, ושנשדד ממנו על ידי הנאצים ההונגרים ימ"ש,

"התחברתי והרגשתי את מתיקות התורה"

בדרך, בבית, בעבודה,
24 שעות ביממה
מתחברים לשיעור
המרתק

להאזנה חייגו:

073-2951342

למסכת הנלמדת הקישו 1

בעלות שיחה רגילה

לעילוי נשמת

מרת אסתר לאה פרידברג ע"ה

ב"ר שמעון הכהן ז"ל נלב"ע י"ח באלול תשל"ח

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידינו הר"ר דב

יצחק פרידברג ומשפ' שיחיז - אנטוורפן

לעילוי נשמת

הר"ר יוסף גלדצהלר ז"ל

ב"ר יהודה לייב ז"ל נלב"ע י"ט באלול תשל"ד

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנו

הר"ר לויסאן גלדצהלר ומשפחתו שיחיז

ובדרך לא דרך התגלגל לארץ ישראל. כאשר בעל הכתר תבע מהנהלת המקום להשיב את הכתר לידיו, הוא גם הסב את תשומת ליבם לשמות הוריו שהיו חרוטים בתחתיתו של הכתר. לחיזוק טענתו בדבר בעלותו על הכתר הוא הסתייע בגבאי בית הכנסת דאז, שהעיד כי הוא דובר אמת. אולם, הנהלת המקום השיבה לו, כי עם כל הצער שבדבר, על פי דין תורה אין היא מחוייבת להשיב את הכתר לבעליו הראשונים, כמבואר בסוגייתנו, שהמציל חפץ שנסחף בנהר אינו חייב להשיבו לבעליו, משום שהלה התייאש ממנו. "גם אתה", אמרו לו, "התייאשת מהכתר ואנו זכינו בו". ברם, למעשה, ההכרעה בנושא תלויה במחלוקת הפוסקים, כלהלן.

מנהג להחזיר חפצים גזולים ואבודים: כידוע, מדין תורה, מציאה שבעליה התייאשו ממנה, אין המוצא אותה חייב להשיבה לבעליה, והרי היא שלו. אולם, כתב השולחן ערוך (ח"מ סי' רנ"ט), שלפנים משורת הדין יש להחזיר את החפץ לבעליו. גם לגבי חפץ גזול שהגיע לידי אדם אחר כתב הרמ"א (ח"מ סי' שני"ט) כי למרות שמעיקר הדין אין הוא חייב להשיבו לבעליו, אם הלה התייאש ממנו, מכל מקום "נהגו להחזיר כל גניבה ואין לשנות מן המנהג", ואף כופין על המחזיק בחפץ זה לעשות כן.

עתה, נחלקו הפוסקים, האם המנהג להחזיר חפצים גזולים זהה למנהג להשיב חפצים אבודים, וגם מקורו נובע מן ההלכה שראוי לנהוג עם הזולת לפנים משורת הדין בלבד (קצות החושן שם ס"ק ה). או שמא, המנהג להשיב חפצים גזולים, הוא תקנה ממונית של חכמי הדורות, שחייבו את המחזיק בחפץ הגזול להשיבו לבעליו (ש"ך).

האם עני חייב להחזיר חפץ לעשיר? ההבדל בין שני טעמים אלו בא לידי ביטוי, כאשר עני מרוד מצא חפץ שנגזל מאדם עשיר. שכן, אם נחייבו להשיב את החפץ משום "לפנים משורת הדין", הרי העני הזקוק לממון למחייתו, אינו חייב לנהוג לפנים משורת הדין [כפי שגם נפסק לגבי אבידה]. אולם, אם נבוא לחייבו משום תקנה ממונית שנתקנה על ידי חכמי הדורות, גם העני המרוד ביותר חייב להשיב את החפץ הפחות ביותר לעשיר הגדול ביותר, שהרי מוטל עליו **חוב ממוני**.

לפיכך, כאשר נדון בדבר חובתה של הנהלת המקום להשיב את כתר התורה לבעליו, נמצא, כי ההכרעה בעניין זה תלויה במחלוקת הנזכרת. שכן, אין אפשרות לצוות על מוסד ציבורי לנהוג לפנים משורת הדין, שהרי מי הוא זה שינהג כן, הלא החפץ לא הגיע לידי הפרטיות של מאן דהוא. אולם, אם מנהג זה הוא תקנה ממונית, רשאי בעל הכתר לתבוע את השבתו לידיו, שהרי שלו הוא. הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל, שבפניו הובאה השאלה הכריע (קובץ תשובות להגר"ש אלישיב זצ"ל סי' רי"ז), כי יש לנהוג כדעת הש"ך, שתקנה זו היא ממונית, ולפיכך צודק בעל הכתר בטענתו, ועל הנהלת המקום להשיבו לידיו.

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!
חייג עכשיו: 3029 *
או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

חדש! מסכת בבא מציעא מאורות המשנה - משניות מבוארות כולל מסכת אהלות עם איורים

הדפסה מהודרת, אותיות מאירות עיניים, צבע ייחודי להקלת הלימוד

מאורות ההלכה - הלכה לכל יום

להזמנות: 1-700-500-151